

4. Коваленко Ю.С. Аграрний ринок України: організація та управління / Ю.С. Коваленко. – К. : ІАЕ УААН, 1998. – 65 с.
5. Майовець Є.Й. Теорія аграрних відносин : навч. посібн. / Є.Й. Майовець. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – С. 107-138.
6. Офіційний сайт Вікіпедії. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uk.wikipedia.org/>.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Офіційний сайт Інформаційного порталу про зерновий бізнес в Україні та світі. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zernoua.info/>.
9. Павленчик Н.Ф. Прогнозування обсягу пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції в контексті процесу ціноутворення / Н.Ф. Павленчик // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2012. – № 4. – С. 64-72.
10. Хорунжий М.Й. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2011. – № 1. – С. 57-61.

Майовець Е.И., Ключук В.В. Маркетинговые аспекты формирования равновесной цены на аграрном рынке

Исследованы маркетинговые принципы формирования равновесной цены на аграрном рынке. Определена суть понятий "аграрный рынок", "равновесная цена", "паритет цен" и проанализировано влияние ценового механизма на аграрный рынок.

Ключевые слова: аграрный рынок, равновесная цена, спрос, предложение на аграрном рынке, паритет цен.

Majovets Ye.Yo., Kliuchuk V.V. Marketing aspects of equilibrium price formation on the agrarian market

The article describes the marketing principles of equilibrium price formation on the agrarian market. Herein the terms "agrarian market", "equilibrium price", "price parity" are defined and the influence of pricing mechanism on the agrarian market is analysed.

Keywords: agrarian market, equilibrium price, demand, supply on the agrarian market, price parity.

УДК 657.1

**Проф. Я.Д. Крупка, д-р екон. наук –
Тернопільський національний економічний університет**

**КАПІТАЛ І КАПІТАЛІЗАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
ТА ПОДАННЯ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ**

Розглянуто теорії капіталу та їх інтерпретацію в системі обліку, баланс та іншої фінансової звітності. Визначено вплив на результати діяльності та величину капіталу способів та термінів капіталізації, рекапіталізації, декапіталізації витрат підприємства. Подано пропозиції щодо розширення інформативності фінансової звітності стосовно капіталу, прибутку.

Ключові слова: капітал, теорія капіталу, капіталізація, власність, власний капітал, прибуток, облік, баланс, фінансова звітність.

Постановка наукової проблеми та її завдання. Важливе місце серед об'єктів бухгалтерського обліку займає капітал підприємства. Його величина і структура, динаміка зростання чи зменшення, ступінь перетворення (капіталізації, декапіталізації) характеризують ефективність функціонування та перспективи розвитку підприємницької діяльності. Тому інформація про ці процеси є найбільш важливою для власників, засновників, акціонерів – головних користувачів облікової та звітної інформації про діяльність підприємства.

Аналіз досліджень з цієї проблеми. Першим, хто оцінив значення повного і правильного представлення в обліку та звітності капіталу, був Джеймс Вільямс Фультон. Рахунок "Капітал", за його твердженням, втілює в собі мету бухгалтерського обліку, все інше – тільки засоби для досягнення поставленої мети, його розшифрування. Відомий швейцарський вчений Й.Ф. Шер вважав, що подвійна бухгалтерія повинна забезпечувати вичерпний облік капіталу підприємства [1, с. 11]. Такої ж думки дотримувався і російський вчений-економіст Я.В. Соколов, стверджуючи, що права інвестора в обліку відображені на рахунку "Капітал", а рахунки товарів, каси, запасів, основних засобів та інші – це лише деталізація, структура вкладеного капіталу [2, с. 194]. Сьогодні важливими є дослідження щодо теорії та практики подання капіталу в системі обліку і звітності В.В. Ковальова, Н.М. Малюги, В.В. Сопко та ін.

Метою роботи є розкриття основних теорій капіталу та їх інтерпретації з позиції бухгалтерського обліку. Завдання – визначити способи капіталізації витрат підприємства та їх вплив на кінцеві фінансові результати діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Капітал та його інформаційне представлення в системі обліку та звітності розглядають, виходячи з його сутності, що проявляється і трактується в кількох формах: як засобів виробництва, активів підприємства; як майна і власності підприємства; як джерел формування майна; як функції, що гарантує безперервність діяльності суб'єкта господарювання.

Розглядаючи відношення власності, капіталу до формування джерел діяльності підприємства в системі бухгалтерського обліку, необхідно звернутися до існуючих теорій трактування капіталу. Серед них потрібно виділити декілька теорій: власності, господарської одиниці, залишкового капіталу, підприємства, фонду [3, с. 480]. Основними з них і водночас протилежними з позиції трактування взаємовідносин між підприємством і його власниками, інвесторами є теорія власності й теорія господарської одиниці.

Автори теорії власності трактують капітал як чисті активи власника, а зобов'язання (кредиторську заборгованість) – як від'ємний актив. Балансову модель за нею потрібно будувати за такою формулою:

$$\text{Активи} - \text{Кредиторська заборгованість} = \text{Власність}$$

Головним чинником у цьому випадку є власність, а активи і кредиторська заборгованість виступають інструментами для встановлення величини реальної власності засновника. Вартість підприємства в момент його створення дорівнює сумі коштів, що інвестовані власником (активи = сума часток власників). У процесі господарської діяльності й подальшого розвитку підприємства власний капітал збільшується на суму нагромадженого чистого прибутку і зменшується на суму вилученого капіталу. Весь чистий прибуток розподіляється між власниками як дивіденди.

Дивіденди, нараховані та виплачені за результатами діяльності, вважаються вилученням власного капіталу, а дивіденди, реінвестовані в підприємство, збільшують власний капітал та інвестиційні ресурси. Інші відрахування від прибутку трактуються як витрати власника, і їх необхідно вираховувати під час визначення чистого прибутку власника. Податок на прибуток розглядається двоюко. З одного боку, це витрати власника, і його також потрібно вираховувати при визначенні чистого прибутку. З іншого боку, існує альтернативна думка, за якою підприємство для власника є своєрідним посередником при сплаті податків з прибутку, а отже, вони повинні сплачуватися з чистого прибутку.

Ця проблема виникла після переходу вітчизняних підприємств на національні стандарти обліку. Згідно з П(С) БО № 1, 3, 16, до витрат належать вибуття активів і збільшення зобов'язань, окрім зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками, тобто податок на прибуток, добродійство повинно входити у витрати підприємства. Однак, податкове законодавство забороняє це робити. Двоє трактування витрат (за бухгалтерським і податковим законодавством) призводить до ускладнення обліку, збільшення його трудомісткості.

Якщо трактувати нагромаджений капітал як власність засновників, учасників, то порушується принцип автономності, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від власника. Досить чітко можна довести необхідність відмежування власності підприємства від власності засновників на прикладі формування капіталу і прав на нього в акціонерних товариствах. Акціонер, який зробив внесок до статутного капіталу товариства, втрачає право на ці ресурси. Вони стають власністю товариства. Натомість він одержує акцію – цінний папір, що стверджує його право власності на частку в активах товариства. Реалізувати це право він може за умови ліквідації акціонерного товариства в розмірі частки залишкового (власного) капіталу. Однак у процесі діяльності він користується правом власності на виділені йому акції, які він може продати, передати тощо. Разом з тим, акціонер не може вимагати від товариства викупити придбані ним раніше акції. Отже, власний капітал акціонерного товариства, як і інших підприємств, не можна назвати реальною власністю акціонерів. Як наслідок, будувати облікову політику підприємства тільки на теорії власності недоцільно.

Теорія господарської одиниці пояснює поняття власності з іншого боку. Вона базується на тому, що підприємство, як господарська одиниця, повинне бути ізольоване від особистих інтересів власників й інших вкладників капіталу, що найбільш повно відповідає принципу автономності. В основу теорії господарської одиниці покладено класичний варіант балансової моделі:

Активи = Капітал,

де Капітал = Сума часток у капіталі + Нерозподілений прибуток.

Суму часток у капіталі зазвичай прирівнюють до кредиторської заборгованості. Враховуючи її, капітал – це зобов'язання фірми, а активи – права

фірми на одержання майбутніх доходів у вигляді товарів, послуг чи інших надходжень. Чистий прибуток з позиції господарської одиниці – це залишковий приріст капіталу фірми після сплати всіх обов'язкових податків, платежів. З нього для акціонерів, учасників можуть бути виділені суми в межах оголошених дивідендів, відсотків. Вільний від будь-яких зобов'язань перед власниками, акціонерами нерозподілений прибуток автоматично реінвестується, а не записується, як у попередньому випадку, на особисті рахунки кожного засновника, акціонера. Внаслідок, зростає власний капітал підприємства, а не особисті капітали його власників.

З виокремленням згідно із законодавством України публічних і приватних акціонерних товариств має право на використання й теорія залишкового капіталу. Вона є проміжною між теорією власності й теорією господарської одиниці. Для неї характерною є така балансова рівність:

Активи – Деяка частина капіталу = Залишковий капітал

Показник "Деяка частина капіталу" включає весь залучений капітал, а також частку власного капіталу, внесеного власниками привілейованих акцій. Такий підхід пояснюють послідовністю повернення капіталу: насамперед – кредиторам, далі – власникам привілейованих акцій, насамкінець – власникам звичайних акцій.

Теорія залишкового капіталу розглядає кредиторську заборгованість власників звичайних і привілейованих акцій як складові загального капіталу підприємства. За нею пріоритет у поверненні капіталу надається кредиторам і власникам привілейованих акцій. Водночас пріоритет на інформаційне забезпечення мають власники звичайних акцій. Головним завданням бухгалтерського обліку в цьому випадку вважається надання достовірної інформації, яка дасть змогу цим користувачам приймати правильні управлінські рішення. З огляду на це, теперішня фінансова звітність повинна бути більш інформативною, зокрема:

- у балансі авансований власниками звичайних акцій капітал має бути відокремлений від капіталу інших акціонерів та інвесторів;
- звіт про фінансові результати повинен розшифровувати інформацію в розрізі всіх претендентів на залишковий капітал: власників простих акцій, привілейованих акцій, інших інвесторів;
- у звіті про рух грошових коштів рекомендовано виділяти інформацію про грошові потоки, що будуть спрямовані на виплату дивідендів і на інші цілі.

Останнім часом із зростанням вагомості у світовій економіці соціального чинника значного поширення набула теорія підприємства. За нею будь-яка фірма – це соціальне утворення, діяльність якого спрямована не тільки на задоволення потреб засновників, інвесторів, кредиторів, але й повинна враховувати інтереси багатьох соціальних груп, зокрема працівників, клієнтів, державу, громадськість. З погляду бухгалтерського обліку це означає, що фірма відповідає за правильність звітних даних не тільки перед акціонерами, кредиторами, але і перед широким загалом громадськості.

Розглядаючи прибуток як частину капіталу, більшість прихильників теорії підприємства вважають нерозподілений прибуток капіталом самого

підприємства, а не його власників. Пояснюють це тим, що реінвестований нерозподілений прибуток дає вигоду не лише власникам, акціонерам, але і є корисним для всіх соціальних груп.

Теорія підприємства, як і теорія господарської одиниці, базується на оцінці активів за історичною собівартістю. Вважається, що підприємство не повинно використовувати поточні оцінки, оскільки в цьому разі акцент буде робитися на бухгалтерському обліку витрат для власників, а не для господарської одиниці.

Ще більшого відмежування капіталу підприємства від його власників потребує теорія фонду. Вона не бере до уваги персональний взаємозв'язок підприємства і його власників. Суб'єкт господарювання, якого здебільшого називають фондом, включає в себе певну сукупність активів і зобов'язань, а також обмежень на використання окремих або всіх активів. Інвестований капітал є юридичним і фінансовим обмеженням на використання коштів, він може бути незмінним або змінюватися за встановленими зверху принципами. Суворо регламентується розподіл і використання прибутку.

Ця концепція широко застосовується в державних підприємствах, різних фондах, формування та використання активів яких регламентується законодавством чи інструктивними матеріалами відповідних органів, а джерела ресурсів мають суто цільовий характер.

Отже, основними принципами, на яких базуються теорії капіталу, є: оцінка активів, відношення до власності, балансове узагальнення інформації, концепція, структура і порядок визначення та розподілу прибутку, участь капіталу в інвестуванні. Розглянуті характеристики та їх трактування за окремими теоріями подано в таблиці.

Під час встановлення облікової політики, вибору принципів організації бухгалтерського обліку капіталу, на нашу думку, не можна обмежуватись якоюсь окремою теорією, а потрібно використовувати їх у комплексі.

Тісно пов'язаний з капіталом прибуток, що формується внаслідок діяльності. Він є основним джерелом його поповнення, а також винагородою за здійснені вкладення. І навпаки, збитки можуть призвести до згорання бізнесу і втрати капіталу. Не випадково, розкриваючи сутність основних "прибуткоутворювальних" категорій, національні П(С)БО визначають доходи як економічні вигоди, що приводять до зростання капіталу, а витрати як зменшення вигод, що зумовлюють скорочення капіталу власників.

Величина прибутку, що формується за даними обліку, залежить від рівня капіталізації доходів і витрат.

Під *капіталізацією* розуміють перетворення витрат у активи з віднесенням їх на фінансові результати частинами або повністю у майбутніх періодах. Наприклад, витрати на придбання фірмою автомобіля спочатку формують його балансову вартість, яка відображається в обліку у складі основних засобів. Списання цієї вартості на фінансові результати проводиться поступово, окремими частинами і розтягується на багато звітних періодів, виходячи з терміну корисного використання цього активу. Доходи можуть капіталізуватися у пасиві балансу як доходи майбутніх періодів.

Табл. Характеристика теорій капіталу в обліковому процесі

	Теорія власності	Теорія господарської одиниці	Теорія залишкового капіталу	Теорія підприємства	Теорія фонду
Оцінка активів	За поточною вартістю	За історичною собівартістю	За поточною вартістю	За історичною собівартістю	За історичною собівартістю
Балансове рівняння, покладене в основу теорії	$A - Z = B$	$A = K$, або $A = CЧ + НП$	$A - ДЧК = КЗ$	$A = ІСГ$	$A = \Phi + Z$
Трактування з позиції власності	Особиста власність вкладників, засновників, інвесторів	Власність господарської одиниці, яка виступає в інтересах вкладників капіталу	Власність господарської одиниці з пріоритетним правом: на капітал – власників привілейованих акцій; на інформацію – власників звичайних акцій	Власність підприємства як соціального утворення	Ігнорування власності, капітал є юридичним і фінансовим обмеженням на використання коштів
Концепція прибутку	Прибуток власників	Прибуток підприємства	Прибуток власників звичайних акцій	Додана вартість і прибуток інвесторів	Прибуток фонду, суворі обмеження в його використанні
Структура і розподіл прибутку	Податок на прибуток, чистий прибуток власників	Податок на прибуток, дивіденди, нерозподілений прибуток господарської одиниці	Податок на прибуток, дивіденди за привілейованими акціями, дивіденди за звич. акціями, нерозподілений прибуток власників звич. акцій	Податок на прибуток, дивіденди, нерозподілений прибуток підприємства	Податок на прибуток, нерозподілений прибуток на зростання фонду
Прибуток як джерело інвестування	Інвестиції (реінвестиції) власників	Реінвестиції господарської одиниці	Реінвестиції власників звичайних акцій	Реінвестиції (самофінансування) підприємства	Зростання фонду як джерела інвестування

Примітка: *A* – активи; *Z* – зобов'язання (кредиторська заборгованість); *B* – власність; *CЧ* – сума часток у капіталі; *НП* – нерозподілений прибуток; *ДЧК* – деяка частина капіталу (залучений зі сторони капітал і вартість привілейованих акцій); *КЗ* – залишковий капітал; *ІСГ* – інтереси різних соціальних груп; *Φ* – фонди.

Рекапіталізація – це друга стадія перетворення капіталу, коли минулі витрати чи доходи змінюють свою форму, місце у структурі балансу, але вони ще не впливають на кінцеві фінансові результати. Прикладом такої події може бути процес виготовлення продукції. Капіталізовані витрати у придбання сировини чи матеріалів списуються з відповідного рахунка на виробництво і таким чином набувають форми незавершеного виробництва. Наступним шляхом рекапіталізації є перетворення незавершеного виробництва у готову продукцію. Внаслідок активи (минулі витрати) набувають інших форм (мате-

ріали → незавершене виробництво → готова продукція), змінюється їх відображення на статтях балансу, але впливу на кінцеві результати вони не мають.

Декапіталізація – остання стадія, коли капіталізовані чи рекапіталізовані у минулі періоди витрати, доходи відносять до кінцевих результатів, формують прибуток (збитки), відображаються на рахунках фінансових результатів і у відповідній звітності.

Не підпадають під капіталізацію витрати періоду (адміністративні, витрати на збут, деякі загальновиробничі та інші витрати), які в момент виникнення відразу відносять до фінансових результатів.

Питанням капіталізації, рекапіталізації, декапіталізації приділяють нині значну увагу, тому що залежно від обраного механізму здійснення цих процедур можна одержати різну величину прибутку підприємства. Встановлюючи облікову політику, підприємство може обирати різні варіанти капіталізації чи декапіталізації витрат, визначати способи їх списання на кінцеві результати і таким чином досягти бажаної результативності. Професор Я.В. Соколов, визначаючи сутність облікової політики, вважає її засобом, що дає змогу легальним способом одержувати необхідну величину прибутку і подавати фінансовий стан фірми відповідно до інтересів власників [5, с. 24]. Обрані варіанти формування і списання витрат можуть впливати на величину фінансових результатів і таким чином визначати розміри і структуру капіталу підприємства.

Капітал трактують як зростаючу вартість, як вартість, що приносить додану вартість. Найчастіше під капіталом розуміють джерела життєдіяльності підприємства, за допомогою яких функціонує і розвивається підприємство.

З *господарського* (економічного) погляду капітал об'єднує майно підприємства, що включає придатні для здійснення діяльності блага, активи, здатні в майбутньому давати економічні вигоди. Економічний підхід до визначення величини капіталу передбачає необхідність контролю за процесом формування такого капіталу, оскільки стосовно управління фінансовими ресурсами важливим є не стільки потенційна величина внесеного засновниками капіталу, а й реальне його поповнення за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел у процесі діяльності підприємства.

З *юридичного* погляду, капітал – це абстрактне право розпоряджатися майном підприємства, власність, що належить засновникам підприємства після погашення зобов'язань. З юридичного погляду капітал характеризує, з одного боку, величину умовно відокремленого майна, право власності на яке перейшло до підприємства, як юридичної особи; з іншого боку – це сума зобов'язань перед засновниками, учасниками щодо належних їм коштів.

З позиції *бухгалтерського обліку* капітал становить суму ресурсів, інвестованих у бізнес, у діяльність підприємства. Такими ресурсами формування майна підприємства є власні та залучені зі сторони джерела, що прирівнюються до власного і залученого капіталу. З бухгалтерської (балансової) точки зору капітал власників визначається як залишкова частка прав на активи підприємства, оскільки зобов'язання перед кредиторами мають виконуватися передусім.

Власний капітал становить:

- ресурси підприємства, акумульовані його власниками у вигляді внесків до статутного капіталу, а також набутого за час діяльності майна;
- загальну вартість коштів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються ним для формування його активів;
- власні джерела підприємства, які без визначення строків повернення внесені засновниками або залишені ними на підприємстві з уже оподаткованого прибутку.

Майно, активи формуються за рахунок інвестованого в них власного капіталу і характеризується як чисті активи підприємства, хоча цю категорію потрібно сприймати як певну умовність з кількох причин:

- на практиці дуже важко розділити, які активи придбані за власні кошти підприємства (що є чистими активами), а які за рахунок залучених джерел (що не відносяться до таких);
- пріоритетність у поверненні капіталу завжди мають зобов'язання, власні джерела (що символізують чисті активи) повертаються за залишковим принципом;
- чисті активи не можуть відображати поточну ринкову вартість майна підприємства, оскільки є лише різницею між бухгалтерською оцінкою активів і кредиторською заборгованістю.

Залучений капітал – це ресурси, що надійшли зі сторони і тимчасово використовуються в обороті підприємства. Такі ресурси характеризують капітал підприємства у формі зобов'язань.

Встановлюючи межу між капіталом власників і зобов'язаннями у формі кредиторської заборгованості, треба мати на увазі, що:

- власний капітал – це основний ризиковий капітал, власність підприємства;
- власний капітал не дає гарантованого прибутку для власників;
- для нього не встановлено чіткого графіка повернення засновникам, інвесторам;
- до власного капіталу не можуть бути пред'явлені обов'язкові вимоги з виплати дивідендів;
- власний капітал може бути за рахунок результатів діяльності підприємства, у формі реінвестиції прибутку, переоцінки активів та інших джерел;
- власний капітал може виступати джерелом для здійснення ризикових інвестицій в інші суб'єкти. До того ж часткова чи повна втрата інвестованого капіталу не призводить до юридичної відповідальності перед власниками.

Натомість зобов'язання з повернення залученого капіталу обов'язково повинні бути виконані, вони мають точну оцінку, строки погашення. Суб'єкти, до яких виникли боргові зобов'язання, повинні бути ідентифіковані в аналітичному обліку як окремі юридичні, фізичні особи або групи осіб.

Висновки. Капітал є основною економічною категорією, найважливішим об'єктом обліку на підприємстві. Інформація про нього повинна бути ґрунтовною та всебічною, має характеризувати його елементи з економічного, господарського та юридичного напрямів. Система обліку та звітності вимагають чіткого розмежування власного і залученого капіталу, оскільки до кожного з них ставляться різні вимоги, вони мають відмінні способи оцінки, рівні ідентифікації. Від глибини, способів і термінів капіталізації, рекапіталі-

зації та декапіталізації витрат діяльності, визначених обліковою політикою, залежить величина фінансових результатів діяльності, а отже, й власного капіталу підприємства.

Література

1. Шерр И.Ф. Бухгалтерия и баланс : пер. с нем. изд. С.И. Цедербаума / И.Ф. Шерр. – М. : Изд-во "Экономическая жизнь", 1925. – 182 с.
2. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учебн. пособ. [для студ. ВУЗов] / Я.В. Соколов. – М. : Изд-во "Аудит", ЮНИТИ, 1996. – 494 с.
3. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета : пер. с англ. / Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда / под ред. проф. Я.В. Соколова. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 1997. – 576 с.
4. Сопко В.В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) : монографія / В.В. Сопко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 310 с.
5. Бухгалтерский учёт : учебник / И.И. Бочкарева, В.А. Быков, Я.В. Соколов / под ред. Я.В. Соколова. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : ТК "Велби", 2008. – 776 с.

Крупка Я.Д. Капитал и капитализация: теоретическое обоснование и подача в системе учета и отчетности

Рассмотрены теории капитала и их интерпретация в системе учета, балансе и других формах финансовой отчетности. Определено влияние на результаты деятельности и размер капитала способов и сроков капитализации, рекапитализации, декапитализации издержек предприятия. Сделаны предложения по расширению информативности финансовой отчетности относительно капитала, прибыли.

Ключевые слова: капитал, теория капитала, капитализация, собственность, собственный капитал, прибыль, учет, баланс, финансовая отчетность.

Krupka Ya.D. Capital and capitalization: theoretical explanation and presentation in the system of records-keeping and reporting

The theories of capital and their interpretation are examined in the system of account, balance and other financial reporting. Influence is certain on the results of activity and size of capital of methods and terms of capitalization, Re of capitalization, decapitalization of charges of enterprise. Suggestions are given in relation to expansion of informing of the financial reporting in relation to a capital, income.

Keywords: capital, theory of capital, capitalization, property, property asset, income, account, balance, financial reporting.

УДК 331(4):52

Доц. А.В. Рибчук, д-р екон. наук –
Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНФРАСТРУКТУРНИХ КОМПЛЕКСІВ

Досліджено особливості державного регулювання національних інфраструктурних комплексів. Проаналізовано функції держави щодо підтримки галузей інфраструктури в умовах циклічного розвитку світового господарства, а також структура державних витрат на інноваційне оновлення об'єктів виробничої інфраструктури.

Ключові слова: національні інфраструктурні комплекси, інноваційна політика, "зелена енергетика", лібералізація, приватизація.

Постановка проблеми. Держава як суб'єкт влади по-різному впливає на функціонування національної економіки. В одні періоди вона стає на позиції протекціонізму, в інші тяжіє до відкритої економіки. При цьому виважена

державна економічна політика має орієнтуватися на реалізацію національних інтересів у тих сферах, які забезпечують раціональне функціонування усіх суб'єктів господарювання. Мова йде, зокрема, про галузі виробничої інфраструктури, розвиток яких неможливий без державної підтримки, а особливо у кризовий та посткризовий періоди.

Аналіз останніх публікацій. Так, І. Луніна, досліджуючи роль державних фінансів у розвитку інфраструктури, зазначає: "Інвестиції в матеріальну інфраструктуру (враховуючи особливості таких благ – зокрема, тривалий строк служби відповідних об'єктів, наявність істотних неповоротних затрат, вплив факторів ризику і невизначеності) найчастіше здійснюється державою" [7, с. 46].

Скворцова Г. зазначає: "Роль держави як регулятора і безпосереднього учасника господарської діяльності може бути виражена більшою чи меншою мірою, що залежить від панівного розуміння її ролі в тому чи іншому суспільстві... американська держава виступає в ролі головного ініціатора формування і розвитку потужної економічної інфраструктури" [8, с. 74-75].

Варнавський В. наголошує, що: "... є дуже багато країн (США, Великобританія, Республіка Корея, КНР, Бразилія, Індія та інші), уряди яких збільшують інвестиції у виробничу інфраструктуру, вживають спеціальних заходів щодо її розвитку в кризових умовах" [2, с. 38].

Албегова І.М., Немцов Р.Г. і Хохлов А.В., характеризуючи державну економічну політику в умовах ринку, зазначають: "Оскільки попит на послуги інфраструктури визначається загальноекономічними умовами, цільові установки інвестиційної програми у галузі інфраструктури задаються стратегією економічного розвитку країни. Зазвичай, конкретні інвестиційні проекти у цих галузях проходять експертизу в урядових органах та схвалюються державою" [1, с. 232].

Шишков Ю.В., досліджуючи роль держави в епоху глобалізації підкреслює: "... створення інфраструктурних систем загальнонаціонального значення (транспортні магістралі, водопостачання, електрифікація, телекомунікації і т.ін.), реалізація яких не під силу приватним підприємцям... Все це потребувало державного втручання в економічні процеси" [10, с. 4-5].

Кондратьєв В.Б., розкриваючи відносини держави та корпоративного сектора, зазначає: "... необхідне завершення процесу формування великих корпорацій в наукомістких сферах – авіації, автомобілебудуванні, кораблебудуванні, атомній енергетиці. Вирішальною може стати роль держави як головного акціонера" [5, с. 31].

Виклад основного матеріалу. Упродовж усієї історії становлення та розвитку сучасної цивілізації державу розглядали як невід'ємну частину економічного життя суспільства. Необхідність активного державного регулювання економіки виникла ще в ХІХ ст., але зрілі форми її впливу на розвиток економічних процесів утверджувалися після Другої світової війни. Саме в цей період виникла потреба у сталому соціально-економічному розвитку, що могло реалізуватися через адекватну систему форм та методів економічної політики. Ефективність останньої визначається здатністю згладжувати